

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ש"פ שופטים

גליון מג (תקנד)

יבצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

ה"י תהא שנת נסים

מאתיים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר הצ"צ

ארבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

בס"ד, עשי"ק פרשת שופטים - תהא שנת נסים - ארבעים שנה
לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א.

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

אגרות קודש

- 5 שבת הראשון של בריאת העולם
9 מ"מ וציונים באג"ק חלק י"ח עי קע - רסה
11 עירובי חצירות בבתי מלונות
13 עניית אמן בברכת הזימון

פשוטו של מקרא

- 14 פרש"י יז, ט
17 פרש"י יח, א
17 פרש"י יח, ב
18 פרש"י טז, יח
19 פרש"י יז, ח
20 פרש"י יח, יא
21 פסוק יט, א

רמב"ם

- 21 השינויים בין ספר היד לספר הנהגת הבריאות להרמב"ם
27 לאו של לא תגזול

נגלה

- 28 החילוק בין תגר נכרי לבין השולח ביד נכרי
29 בדין לקנות מנכרי ציצית עם כל החוליות והקשרים
30 תש"י ותש"ר הם בי מצוות
31 בדין נפסק הקשר
31 עוד טעם שצריך להזהר לכסות שלא תהא נראית
32 מליחה עם צוקער

34	סדר אמירת אז ישיר בציבור (גליון)
36	סידורו של אדמו"ר הזקן
41	סימני הגאולה - בבל היינו פרס
42	אותיות אל"ף ועיי"ן

מספר פאקסמיליא לשלוח הערות: 9720 - 953 (718)

לכל כותבינו וקוראינו ולכל כלל ישראל מאחלים אנו לכם
כתיבה וחתימה טובה.

המערכת

א ג ר ו ת ק ו ד ש

שבת הראשון של בריאת העולם

הח' מנחם מענדל פעלער

≈ תות"ל 770 ≈

באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ג' ע' רנח אגרת תקעה מבואר דלדעת רז"ל דבניסן נברא העולם, יום ב' ניסן היינו שבת ראשון. ומחולק יום ב' ניסן זה **מכל** שאר ימי עולם שלא הי' בו לילה כלל, וכמרז"ל שלא שימשה עמו אפלה (מדרש תהלים פצ"ב. וראה ג"כ ירושלמי ברכות פ"ח ה"ו, ב"ר פ"א, ב. ועוד) משא"כ בכל שאר הימים שאחר החטא, ואפילו הימים שקודם חטא עה"ד שנאמר גם בהם ויהי ערב ויהי בוקר".

ובשוה"ג צויון "כיום תמים דגבעון לא הי' אלא בחצי כדור הארץ, כמובן". ובפשטות פירושו הוא שביום השבת הראשון הי' אור בכל העולם כולו כל השבת ("שלא שימשה עמו אפלה") ובהמעשה דיהושע בגבעון הי' זה רק בחצי כדור הארץ ולא בכל העולם כולו (וכדלהלן).

והנה בהעתק מכתב הנ"ל שהגיע לידי השוה"ג (שנכתב בכת"ק) הוא בשינוי לשון קצת ובהוספת מראה מקום, דהיינו: "כיום תמים דגבעון (ע"ז כה, א) הי' רק בחצי כדור הארץ, כמובן".

וכמובא באג"ק שם "האגרת נשלחה לכו"כ", (ולכן שיך השינוי לשון).

ועפ"ז יומתק כמה ענינים:

(א) בגמ' ע"ז שם מובא כמה דעות איך הי' הליכת ועמידת השמש, ואח"ז איתא: "תנא כשם שעמדה לו חמה ליהושע כך עמדה לו חמה למשה ולנקדימון בן גוריון" ושבת ראשונה דברי"ה אינו נמנה - והטעם ע"ז בפשטות - שלא הי' אותו דבר מפני

טעם הנייל. וממשיך הגמי' להקשות (מפשטות הכתובים - יהושע יו"ד, יד) דכתיב "ולא הי' כיום ההוא לפניו ואחריו" ומתרץ "אבעית אימא שעות הוא דלא היו נפיש כולי האי ואיבעית אימא מבני ברד לא הווי". ותירוץ האי' לא יהא מספיק לתרץ הקושיא (האי' הי' שבת ראשונה דמע"ב) אילו נמנה (שבת ראשונה דמע"ב) שזה הי' כ"ד שעות וזה אי' מחדעות לכמה זמן עמד השמש בגבעון (כמובא שם) אלא שמחולק הוא באופן הנייל (חצי העולם) המובא בהאגרת שלפנינו - וכן אין להקשות לאידך גיסא מהמדרש תהלים שמחולק מכל שאר ימי עולם וכו' כפשוט מפני חילוק זה.

ב) ויש לדייק בהלשון "מחולק יום ב' ניסן זה" ולא "שבת זה" ששבת כזה - שהי' אור כל משך **שעות** השבת הי' בהמעשה דגבעון כמבואר בכ"מ שערב שבת הי' והעמיד השמש ביום הששי עד מוצש"ק (רד"ק שם, ובחדא"ג מהרש"א על גמי' הנייל) (אלא שזה הי' בע"ש ועמד השמש משך שעות השבת ואח"כ בא מוצש"ק תיכף, ואין זה אותו דבר ממש - אלא דהמציאות הי' (מזה שלא שקעה השמש ביום הששי) **ששעות** השבת היו מאירות ודו"ק.

ג) בחדא"ג מהרש"א שם ד"ה אשר ישמעון שמעך וכו' וז"ל "שעמדה לו חמה והם ראו בכל עולם נס זה שנעשה על ידו וכו' ע"כ. ולכאורה יש להקשות הלא הי' רק בחצי כדור הארץ?! ויש לתרץ בפשטות שמזה שהשמש עמד בחצי כדור בהארץ והאיר במילא נמצא שהי' **חושך** בחצי כדור הארץ השני ומזה ראו הנס **בכל העולם**.

ד) בנוגע לשמש גבעון שהשמש עמד רק בחצי כדור הארץ (ואף הירח הי' באותו נס כמובא בפשטות הכתובים, ומבואר באריכות ברלב"ג עה"פ, עיי"ש) מובן שבחצי העולם הי' אור ובחצי העולם הי' חושך, אבל בנוגע להשבת ראשון, שכל הי' עולם הי' אור איפוא הי' השמש - באיזה צד, וממ"נ - עם הי' השמש בצד אחד לכאוי הי' צ"ל חושך בצד השני וכן להיפך.

ויובן זה ע"פ כמה דיוקים: ובהקדם, בבריאת העולם נברא (נתלה, כדלהלן) המאורות ביום הרביעי דהיינו עד יום

הרביעי לא הי' שמש וירח (בשמים) ואילו ביום הראשון כבר הי' אור וחושך - ומאי הי' אור זה ומה ניתוסף ביום ד'! והתירוץ לזה נמצא בפרש"י עה"פ יהי מארת ברקיע השמים (בראשית א, יד) ד"ה להבדיל בין היום ובין הלילה, וז"ל: משנגזו אור הראשון אבל בז' ימי בראשית שמשו האור והחשך הראשונים יחד בין ביום ובין בלילה, ע"כ. ז.א. שבשבעת ימי בראשית לא האיר השמש והירח. ונמצא שבשבת הראשון עדיין לא הי' תלוי בשמש אלא שהקב"ה האיר את העולם וכדיוק הל' "שלא שימשה עמו אפלה" (אותו הלשון שכתוב ברש"י - שמשו) (ועפ"ז יש עוד חילוק חשוב בין גבעון לשבת הראשון - שזה הי' בשמש וכו').

וכן יש לדייק בזה שכתוב "ואפילו הימים שקודם חטא עה"ד שנאמר גם בהם ויהי ערב ויהי בוקר" - ואילו בנוגע ליום השבת לא כתוב ויהי ערב ויהי בוקר - כי הי' רק יום ואור (ולא ערב)!

(וצע"ק ע"ז שכתב רש"י בז' ימי בראשית שמשו האור וחושך שלכאוי הי' רק בשבת ימי בראשית - ואולי צ"ל כן).

ונחזור לעניננו (האגרת) שמציין שם כ"ק אדמו"ר שליט"א "וראה ג"כ ירושלמי ברכות פי"ח ה"ו (כנ"ל). וצ"ח"ב לאיזה ענין שם נתכוון כ"ק אדמו"ר שליט"א - כי ענין שמש בגבעון אינו נזכר שם כלל. ונראה לעני"ד שנתכוון להמבואר שם אודות אור הראשון דנוגע לעניננו בנוגע לשבת ראשון, וז"ל: דרש ר' זעירא בריה דר' אבהו וירא אלקים את האור כי טוב ואח"כ ויבדל אלקים בין האור ובין החושך, אמר רבי ברכיה כך דרשו שני גדולי עולם רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש ויבדל אלוקים אבדלה ודאי. רבי יחודה בי ר' סימון אמר הבדילו לו. ורבנן אמרינן הבדילו לצדיקים לעיל. משלו משל למה הדבר דומה למלך שהיו לו שני איסטרטיגין זה אומר אני משמש ביום וזה אומר אני משמש ביום. קרא לראשון ואמר לו פלוני היום יהא תחומך, קרא לשני ואמר לו פלוני הלילה יהא תחומך. הדא הוא דכתיב ויקרא אלקים לאור יום וגוי לאור אמר היום יהא תחומך ולחשך אמר לו הלילה יהא תחומך. אמר ר' יוחנן הוא שאמר הקב"ה לאיוב המימך צוית בוקר ידעת

השחר מקומו ידעת אי זה מקומו של אור ששת ימי בראשית איכן נגזו. וצריך להבין איך זה נוגע לעניננו, ומה השייכות.

והנה הפסוק הנ"ל (וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החשך) הוא בבראשית א, ד. ועי' פרש"י ד"ה וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל: אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לע"ל. ולפי פשוטו כך פרשהו ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשין בערבוביא וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה, ע"כ.

ונמצא שמדברים אודות אור הראשון וכפי ששמשו בערבוביא - היינו ביחד ואח"כ הבדילן. ולכאורה זה בסתירה להרש"י שהבאנו לעיל ששמשו ביחד בין ביום ובין בלילה! ומוכרח לומר שהבדלה זה הי' לאחר ז' ימי בראשית, ויש להביא רא"י לזה מהמשך הירושלמי שם: אמר רבי תנחומא אנא אמרית טעמא יוצר אור ובורא תושך עושה שלום משיצא עושה שלום ביניהן, ע"כ.

וע"ז פ"י הפני משה בד"ה אנא אמרית טעמא: לדרשת ר"י ור"ל דלעיל דקבע לכל אחד ואחד תחומו שלא יהו מדיינים זע"ז דלאו מפסוק דכתובים אנו צריכין ללמוד זה (מאיוב הנ"ל - המעתיק) אלא מקרא הקודם בנביאים דכתיב יוצר אור וגוי (ישע"י מח) משעה שיצאו ונבראו עשה שלום ביניהם **יקבע** לכל אחד ואחד תחומו, ע"כ.

ומזה משמע שקבע מיד שנברא אלא שבפועל לא הבדיל ביניהם אלא לאחר ז' ימי בראשית. ועפ"ז יש ליישב הסתירה ברש"י (בראשית) הנ"ל.

ולכן ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א להירושלמי (שממנו מוכרח שעדיין לא נשתמש בשמש, ואפשר לומר שעדיין הי' אור הראשון.

ועפכנה"ל מובן: א) בנוגע לשמש בגבעון הי' רק בחצי כדור הארץ. ומפני שהשמש עמד (ובחצי השני נראה הנס שהי' חושך).

ב) שבשבת ראשון הי' אור בכל העולם וא"ש, ולא קשה מידי זה שהי' אור בכל העולם ולא רק חציו שלא הי' תלוי בתליית השמש במקום אחד בעולם וכנ"ל בארוכה.

[דרך אגב אין להקשות כלל מזה שבשמש בגבעון הי' חושך בחצי העולם נמצא שהי' חידוש בכל העולם ולא רק חצי העולם - מפני שמדברים אודות החידוש דאור כל המעלי"ע כפשוט, ולא חידוש אחר (של חושך וכיו"ב) ועצ"ע].

וע"פ הידוע אודות החילוק בין "לא - אלא" ל"רק" יש לדייק בהנ"ל (בשינוי הלשונית בהאגרת) ואכמ"ל.

ועדיין צ"ע בכ"ז, ולא באתי אלא להעיר בדרך אפשר.

~~~~~

מ"מ וציונים באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ח"י עמודים קע-רסה

הת' שמואל נמירובסקי
~ תת"ל 770 ~

באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ח"י, ע"ק בסופו, מובא: "כן מוסגי"פ ההעתק מכתבי להדינער של תומכי תמימים ע"מ לנצל רק הרעיון במלאכתו הוא מלאכת הקודש".

וכן מובא עדי"ז בסוף ע"ק קעא.

- הכוונה לאגרת ו' תרסט, שנדפס בע"קסז-ח.

≈ ≈ ≈

בעמוד קעו מובא: "ומבואר הענין בצואת הריב"ש (הבעש"ט) אשר כאשר מקיים שויתי כפשוטו הי"ז מובא לשויתי מלשון השתוות, ובלשון המשנה (ברכות רפ"ט) בכל מדה שהוא מודד לך, ובצואת הריב"ש שם באריכות", ע"כ.

- **נדפס** בצוואת הריב"ש, סימן י"ב, דף א', א. ונתבאר בארוכה במאמרי חג השבועות תשי"ב.

≈ ≈ ≈

שם, בעמוד קפה מובא: "יעוין בזה קונטרס חיי אלול תשי"ג עמוד י"ד, אשר שם נדפסה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר בזה, וציינתי בהערה בשולי הגליון, למסכת כתובות הנ"ל, אבות פי"ד משנה י"ט, ויקרא רבה פרשה ט"ז ב"י, ע"כ.

- **בקונטרס** הנ"ל הוא בהערה 24. ואח"כ נדפסה ג"כ בספר השיחות היתשי"ג עמוד 146, ושם הוא בהערה 15.

≈ ≈ ≈

שם, בעמוד קצג מובא: "ובפרט עפ"י המבואר בתורת החסידות חב"ד, איך שהנחת תפילין, זהו המשכת מוחין חדשים", ע"כ.

- **ראה** בד"ה איתא במדרש תהלים הידוע, נדפס בסה"מ: תשי"ח ע"י 274. תרנ"ג ע"י רפב. תרל"ד ע"י נו.

≈ ≈ ≈

שם, בעמוד רמו מובא: "ונתבארו הענינים בזה בכ"מ ומחס בקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ובדרוש נ"י שע"ב (נדפס בקונטרס חיי אלול תשי"ג) לכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע", ע"כ.

- **הכוונה** לד"ה "חמישים שערי בינה", מח"י אלול, תרנ"ג. נדפס: בקונטרס הנ"ל עמוד 7 ואילך. ספר השיחות היתשי"ג ע"י 201 ואילך. סה"מ תרנ"ג ע"י רסט ואילך.

≈ ≈ ≈

שם, בעמוד רנג מובא: "...דישראל עושין רצונו של מקום (ספרי דברים ט"ו, ד) וכפירוש רז"ל בזה, אשר זהו כשעובדים

הי' לא רק בכל לבבכם ובכל נפשכם אלא גם בכל מאדך (פירוש הה"מ ממעזריטש, ברכות ל"ה, ב"), ע"כ.

- **נדפס** באור תורה לה"מ ממעזריטש פ' בשלח (בהוצאת קה"ת אלול תשמ"ו), סימן פט, עמוד 62.

≈ ≈ ≈

שם, בעמוד רסה בסופו מובא: "ה) בהנוגע לק"ש במוצש"ק, - עיין בזה בהיום יום, ונוסף לזה לא שמעתי הוראות", ע"כ.

- **עיין** בזה ב"היום יום": כ"ח אדר א'.

~~~~~

עירובי חצרות בבתי מלונות

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
≈ ר"מ בישיבה ≈

באגרות קודש חי"ח ע"י תקניו כתב וזלה"ק: כו"כ משומרי תומ"צ מקילין בהאטעלס [כ"ק מו"ח אדמו"ר לא הי' מטלטל בש"ק בפרוזדי האטעלס] ולכאורה יש להם על מה שיסמוכו סמיכה חזקה: א) עפמשנ"ת טעם ההיתר ביש לבעה"ב כלים בבתיים כיון שזה מראה שלא סילק עצמו מבתיים אלו מכל וכל וכו' נעשה כאילו דר בהם כו' נעשו כולם כאורחים אצלו (שו"ע רבנו הזקן ששי"ע ס"ב) - והרי כמה הגבלות ישנם בשכירות חדר בהאטעל לגבי שכירות דירה באופן הרגיל. ב) כמעט תמיד נמצאים בחדר חפצי בעה"ב שאין השוכר משתמש בהם כלל, והוי תפיסת ידו, אפילו באם היתה שכירות ממש... ד) מתארחים לפחות מלי' יום, ואפילו אלו הדריים יותר משלמים השכירות מדי שבוע ושבע ואז ברשות בעה"ב לסלקו לגמרי (כי אין כל חוזה, ודלא כשכירות בתים) ז.א. שבכל שבוע נתחדשה דירתו כו' עכלה"ק.

והנה לפי טעם האי נמצא דאף דכלים אלו שהם של בעה"ב הם גם לצורך תשמישתם של השוכרים חדרי המלון כמו מטה שלחן וכיו"ב, ונכללים ג"כ בשכירות החדרים, מ"מ כיון שהם של בעה"ב, הי"ז מקרי "תפיסת יד" של בעה"ב שם ובמילא אי"צ לערב, ואח"כ הוסיף טעם הב' שכמעט תמיד נמצאים שם כלים שאין השוכר משתמש בהם כלל.

ויש להעיר במ"ש בשו"ת דבר אברהם ח"ג סי' ל' דעד כאן לא חשוב תפיסת יד אלא כשהכלים לגמרי של בעה"ב וע"י שהם בבית השוכר יש לו לבעה"ב שם תפיסת יד, אבל באכסניא דאף שיש לבעה"ב שם כלים, הרי כמו החדר כן גם הכלים שאולים או שכורים הם להאורחים שוכרי החדרים, ושואל כל הנאה שלו ושכירות ליומו הוי מכר, וא"כ לזמן השכירות נראה שאינם כלים של בעה"ב ולא הוי תפיסת יד להם עיי"ש, וע"י גם בשו"ת נטע שורק (ח"א סי' כ"ט) דסב"ל דרק באופן שיש לו לבעה"ב רשות להעמיד שם חפצים שאין הם צריכים להם, אז הי"ז תפיסת יד דבעה"ב.

מיהו בס' ארחות חיים סי' ש"ע אות ג' כתב בהגהת מהרש"ם דבהשכיר לו חדר ועומד שם תנור ברזל גם בסתמא הוי כשייר לו משכיר לעצמו זכות זה, כיון שראה וידע שוכר שהתנור עומד שם הו"ל לאתנויי להוציאו משם, ולכן אם הם כבדים הו"ל כדברים שאינם נטלים עיי"ש וסי"ם ובתשובה הארכתי, ובפשטות משמע דאיירי גם באופן שהתנור נמצא שם גם לצורך השוכר שהוא משתמש בו לבשל וכ"ו ומ"מ סב"ל דה"ז תפיסת יד של בעה"ב, וזהו כמבואר בהמכתב.

ואף דההגהה הנ"ל של המהרש"ם היא לכאורה מהתשובה בשו"ת מהרש"ם ח"ה סי' ל"ד, דשם איירי בחדיא בכלים שאין צורך בהם להאורחים כלל, כגון תנור של הסקה בזמן הקיץ עיי"ש, וע"ז כתב המהרש"ם שם דכיון שהמנהג כן שעומדים שם התנורים תמיד אין ביד השוכר להוציאם בלי רשות בעה"ב ועל השוכר להתנות כ"ו לכן אי"צ לערב עיי"ש, דלכאורה משמע מזה דאם הוא גם לצורך השוכר להשתמש בו אין זה תפיסת יד דבעה"ב, מ"מ כיון דבההגה"ה שם לא דייק בזה וכתב סתם, משמע דסב"ל כן גם באופן שהשוכר משתמש בו.

ועי' גם בשו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' קמ"א בענין זה, ודעתו ג"כ כנ"ל דאף אם הכלי שכור לו להשוכר להשתמש בו הי' מקרי תפיסת יד של בעה"ב, וטעמו כיון שהשוכר הוא מוכרח להחזיק חפץ השכור של המשכיר מדין שומר ככל שוכר והכא לא יכול השוכר לחזור בו משכירותו דהא משלם בעד זה יותר, ובודאי מחוייב להחזיקו כל הזמן שהתנו, ואינו יכול להשליכו לחוץ כי רשות הנפקד קנוי למפקיד, לכן הי' נקרא תפיסת ידו של בעה"ב עיי"ש בארוכה, ועי' גם בשו"ת מי יהודא תאו"ח סוף סי' מ"ז שכתב דנהי שהחדר וגם הכלים שלחן מטה כו' אשר שם, כולם מושכרים להבחורים, עכ"ז אין לבחורים כח וזכות כלל בכלים אלו, והבעה"ב יכול לקחת אותם וליתן להם מטה ושלחן אחר, ולעומת זה אין לבחורים רשות להוציא הכלים משם למקום אחר לכן נחשב זה שפיר כתפיסת יד, וזהו כהמבואר בהמכתב, ואפשר לומר דלכן הוסיף בהמכתב טעם הבי' דכמעט תמיד נמצאים בהחדר חפצי הבעה"ב שאין השוכר משתמש בהם כלל, ליתן טעם שלא לערב גם לפי דיעות אלו הסוברים דבטעם האי' אינו נקרא תפיסת יד של בעה"ב.

ובנוגע לטעם הדי' הנ"ל דמתארחים פחות מלי' יום, יש להעיר במ"ש אדה"ז בשו"ע שם (סי' ש"ע סעי' י"ו) וז"ל: וכל זה כשיש בעה"ב אחד קבוע בחצר שאז האורחים שבבתים אחרי"י שבחצר זו בטלים אצלו, אבל אורחים לבדם ביחד אוסרים זע"ז מיד אם יש לכאוי"א חדר מיוחד לאכילה עכ"ל. היינו דאם אין שם אחד הקבוע שם צריכים לערב, כיון שהם עצמם אוסרים זע"ז, וכנראה הכוונה בהמכתב דבהמלונות מן הסתם יש שם בעה"ב או שכירו ולקיטו הדר שם בקביעות, ובמילא יש ההיתר עיי"ז שאין האורחים מתארחים לי' יום, וראה בסי' נתיבות שבת פרק ל"ד סעי' ו' שהאריך בזה, ומסתפק באופן שאין הפקיד שם קבוע שיש פקידים המתחלפים בתורנות כו' עיי"ש.

≈ ≈ ≈

עניית אמן בברכת הזימון

באגרות קודש שם עי' תקני"ד ביאר דברי אדה"ז בשו"ע סי' קצ"ב סעי' ב' עיי"ש, וסיים שם: "דעיקר ברכת הזימון הוא

המסובין. ולכן העונה (היינו - הנכנס מן השוק) שברירה בידו - צ"ל אחרי המסובין ולא אחרי המברך".

ולפי ביאור זה נראה לתרץ קושיית התהלה לדוד בסיי קצ"ח וז"ל... ולכאורה לדעת הלבוש גם בנכנס כשאחרים עונין עונה אחרים אמן, וחוזר ועונה אמן אחר שיאמר המברך ברוך שאכלנו, דזה דומה לשומע ברכה אחת שני פעמים, וחרב ז"ל בכאן הביא שני הדעות וכתב יש לחוש לסברא ראשונה. ובסיי קצ"ב ס"ב כתב באחד מן השוק שנכנס אצל חבירו כשעונים ברוך שאכלנו והוא שומע מהמסובין יענה אחריהם אמן ולא אחר ברוך שאכלנו של המברך וצ"ע טעמו מאי עכ"ל. היינו שמקשה דלמה לא יענה אמן עוה"פ אחר המברך דזה דומה לשומע ברכה אחת ב"פ שעונה בכל ברכה, (ובסי' הערות בשו"ע אדה"ז הביאו קושייתו באופן אחר, וכקושיית השואל כאן בהמכתב, אבל מלשונו נראה שקושייתו כני"ל). ולפי ביאור המכתב נראה פשוט דרק כשהבי' הברכות שוות הן צריך לענות אמן על שניהן, אבל כאן דעיקר הברכה הוא של המסובין, ורק שלא להוציא אי"ע מן הכלל. אומר המברך ג"כ ברוך אלוקינו וכו' (כמ"ש אדה"ז ברי"ש קצ"ב), לכן אי"צ לענות אלא על של המסובין.

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

פרש"י פרשתינו יז, ט

הרב וו. ראזענבלום
≈ תושב השכונה ≈

בפירש"י ד"ה ואל השופט אשר יהי בימים ההם (יז, ט):
ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך למוע לו
אין לך אלא שופט שבימך, עכ"ל.

ובפירש"י ד"ה אשר יהיו בימים ההם (יט, יז): יפתח בדורו כשמואל בדורו צריך לנהוג בו כבוד, עכ"ל.

והנה זה שפירש"י בד"ה הראשון "צריך לשמוע לו" ובד"ה השני צריך לנהוג בו כבוד", אולי יש לומר "שזהו מצד תוכן הפסוקים:

בפסוק (יז, ט) וכן בכמה פסוקים בהמשך לפסוק זה, מדובר בנוגע לעשיית הוראת השופט, לכן פירש"י "צריך לשמוע לו".

משא"כ בפסוק (יט, יז) שנאמר שם: ועמדו שני האנשים . . לפני ה' וגו', ופירש"י שם: יהי דומה להם כאילו עומדין לפני המקום וכו', לכן פירש"י "צריך לנהוג בו כבוד".

ובזה יובן גם כן למה חזר הכתוב פעם שני "אשר יהיו בימים ההם", לאחר שכבר נאמר בפסוק ראשון.

וכן מה שפירש"י בד"ה הראשון "ואפילו אינו כשאר שופטים וכו' אין לך אלא שופט שבימך" ובד"ה השני "יפתח בדורו כשמואל בדורו".

שלכאורה נוסף לזה שאינו מובן למה לא פירש שיפתח בדורו כשמואל בדורו בד"ה הראשון, יש גם סתירה בזה:

שמתוכן פירושו של רש"י בד"ה הראשון נראה שמפרש שאתה צריך להסתפק בשופט זה הגם שאינו כשאר שופטים שלפניו, ואינו מזכיר שעכ"פ בדורו הוא כהשופטים שלפניו.

משא"כ כשאומרים "יפתח בדורו כשמואל בדורו" אין אנו אומרים רק שצריכים להסתפק בשופט זה אלא שיש לשופט זה מעלה כהשופטים שלפניו, עכ"פ בדור זה.

אולי יש לומר בדרך אפשר שהיות שכוונת הפסוק השני בנוגע לכבוד של השופט, וענין של נתינת כבוד הראוי הוא תלוי הרבה ברגש, לכן פירש"י "יפתח בדורו כשמואל בדורו", שאם

יהי ההרגש רק "שאין לך אלא שופט שבימך" לא יהי הנהגת הכבוד בשופט זה בכל תקפו.

אבל מה שעדיין צריכים להבין הוא, למה בפסוק (יז, ט) מעתיק רש"י גם תיבות: "ואל השופט" מן הפסוק.

משא"כ בפסוק (יט, יז) מעתיק רק תיבות: "אשר יהיו בימים ההם", ומשמיט תיבת: "והשופטים".

עוד יש להעיר, שיש עוד פירש"י דומה לענין זה:

בפרשת תבוא ד"ה אשר יהי בימים ההם (כו, ג): אין לך אלא כהן שבימך כמו שהוא, עכ"ל.

והנה כאן מוסיף רש"י "כמו שהוא", משא"כ בד"ה הראשון הנ"ל אינו מוסיף תיבות אלו.

וצריכים להבין, למה בנוגע לשופט, בפרשתיני מסתפק רש"י בלי תיבות אלו, ובפרשת תבוא בנוגע לכהן מוכרח להוסיף תיבות אלו בפירושו.

ובד"ה הראשון שבפרשתינו מעתיק רש"י גם תיבות "ואל השופט" מן הפסוק, משא"כ בפרשת תבוא אין רש"י מעתיק תיבות "אל הכהן" מן הפסוק.

עוד יש להעיר, שהרי גם בפרשתינו, בפסוק (יז, ט) הנ"ל, מדובר בנוגע לכהנים, שהרי נאמר שם: ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהי בימים ההם.

ואם כן, לפי פירש"י בפרשת תבוא, "אין לך אלא כהן שבימך", הי' מתאים כאן לשון הפסוק "אשר יהיו (לשון רבים) בימים ההם", והי' קאי גם על הכהנים.

משא"כ כאשר נאמר בפסוק "אשר יהי" (לשון יחיד) קאי רק על השופט, וכאילו שהפסוק אומר שענין זה של "בימים ההם" קאי רק על השופט ולא על הכהנים.

פרש"י פרשתינו יח, א

בפירש"י ד"ה חלק (יח, א): בביזה. ובד"ה ונחלה (שם): בארץ.

עיין בפרשת עקב בפסוק (י, ט) על כן לא הי' ללוי חלק ונחלה וגו'. וצריך עיון למה לא פירש רש"י שם מהו הפירוש חלק ונחלה.

עוד צריך להבין, עיין שם בפירש"י ד"ה על כן לא הי' ללוי חלק, וז"ל: לפי שהובדלו לעבודת מזבח ואינן פנויין לחרוש ולזרוע, עכ"ל.

ולכאורה, טעם זה ("ואינן פנויין לחרוש ולזרוע") הוא רק בנוגע לנחלה אבל לא בנוגע לביזה.

ועוד יותר אינו מובן, שרש"י מעתיק שם מהפסוק תיבות "ועל כן לא הי' ללוי חלק" (שקאי על ביזה) ומשמיט תיבת "ונחלה", שעל זה קאי פירושו.

עוד יש להעיר, שרש"י בסוף פרשת קרח ד"ה וחלק לא יהי' בתוכם (יח, כ) פירש: אף בביזה, עכ"ל.

≈ ≈ ≈

פרש"י פרשתינו יח, ב

בפירש"י ד"ה כאשר דבר לו (יח, ב): בארצם לא תנחל וגו' אני חלקך, עכ"ל.

עיין בפרשת עקב בפסוק (י, ט) על כן לא הי' ללוי חלק ונחלה. . . כאשר דבר הי' אלקיך לו.

ולמה לא פירש"י שם היכן דיבר, על דרך שפירש בפרשתינו.

≈≈≈≈≈

הרב אהרן חיטריק
≈ תושב השכונה ≈

פרש"י פרשתינו טז, יח

שופטים טז, יח.

ושוטרים - בכת"י ב, ד, א, ב, אינו ד"ה חדש, וכן הדפיס ברלינר.

הרודין את העם אחר מצותן שמכין וכופין במקל וברצועה.

בדפוס ב הגירסא "הרודין שמכין במקל ורצועה".

בדפוס ג' הגירסא "שוטרים ממונים אחר מצותן של הדיינן ומכין עליו במקל וברצועה".

וראה ברא"ם, וכ"ה ברש"י סנהדרין טז, ב "שוטרים, גוליירים חוטבין במקלות ע"פ השופטים לכל מי שאינו שומע".

שמכין וכופין - בדפוס א ליתא ת"י אלו, וכן הרא"ם אינו גורס.

בדפוס ב, ג, ליתא ת"י "וכופין".

ובדפוס ג' הגירסא "ומכין עליו".

לשבתיד, מלמד שמושיבין - בכל הדפוסים הנפוצים הוא דבר חדש, והעירו כמה מפרשי רש"י, הרי הוא מה שאמר למעלה, לשבטיד מוסב על נותן לך.

ולפי הגירסא בדפוס הראשונים שתי "לשבטיד" ליתא, והוא המשך אחד.

וברלינר ושעוועל שהיו לפני דפוס הראשונים לא עמד ע"ז, והדפיסו כדבר חדש.

ובכל עיר ועיר בדפוס אי יש הוספה ייעדיין הם עיון".

תי' אלו נמצאים רק בדפוס א. ובספר יוסף הלל עמד ע"ז ומבאר שזה בא לתרץ קושיית הרמב"ן, ויש להוסיף שגם מהרי"ק עמד ע"ז, שפירשו שזה קאי על ירושלים וכדומה, ע"ש.

ברלינר ושעוועל, שראו דפוס זה ובפרט האחרון, לא הביאו גירסא זו, אף שהביא פי' מהרי"ק בהערות שלו.

ושפטו את העם וגו' - עיקר פי' רש"י הוא על משפט צדק, ולמה אינו מעתיקו מן הכתוב.

אבל בדפוסים הראשונים "ושפטו, משפט צדק" שהפירוש הוא על תי' משפט צדק.

והגירסא בדפוס א, ב, ג, "מנה דיינים צדיקים ומומחים לשפוט צדק".

בדפוס א "מומחים".

שעוועל לא העיר כלל לגירסת דפוס א.

≈ ≈ ≈

פרש"י פרשתינו יז, ח

שופטים יז, ח.

כי יפלא כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה.

כבר עמדו כמה מפרשים על פי' "כל הפלאה".

אבל בדפוס ג הגירסא "כי יפלא לשון הבדלה והפרשה".

בדפוס ב' הגירסא "כי יפלא ממך", וראה בספר יוסף הלל שכתב שהדיוק הוא מתיבת "ממך" ע"ש.

פרש"י פרשתינו יח, יא

יח, יא.

תמים תהיה עם ה' אלקיך, המהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך, אבל בתמימות ואז תהי' עמו ולחלקו.

כ"ה ברש"י בדפוסים הנפוצים, וכבר עמד הרא"ם על כמה נוסחאות.

לאחרונה מצאתי ג' גירסאות ברש"י.

בדפוס א'. "תמים תהיה התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתיד אלא מה שיבוא עליך קבל בתמימות".

בדפוס ב' "תמים תהיה, התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תסמוך על המנחשים ומעוננים".

וכ"ה בדפוס ג' ובעוד.

הנה כאן ב' פירושים שונים, להפירוש הא' שנמצא בדפוסים שלנו, כבר עמדו מפרשי רש"י, וגם כ"ק אדמו"ר שליט"א בלקו"ש חי"ד ע' 64 ואילך.

ולפי גירסא הב' רש"י מפרש רק תי' "תמים תהיה" ואינו מביא תי' "תחקור" אלא "תסמוך" - "תשמע".

וגם אינו מעתיק מהכתוב תי' "ה' אלקיך".

וגירסא יותר קרובה לפי הרמב"ן, שזה באה להמשך הפרשה שלא לדרוש אל מעוננים.

ולפי גירסא זו סרו כמה קושיות וסתירות על רש"י, ואין זו גירסא בתיבה, רק פירוש אחר לגמרי. ואכמ"ל.

פרשתינו יט, א

יט, יא.

וכי יהיה איש שונא לרעהו.

לפסוק זה יש פני מופלא מהאוחה"ק, ותמצית דבריו, וכי יהיה איש שונא כי אין שונא לאדם כיצרו הרע והוא מקור השנאה לרעהו כי הוא מראה ריעות לכל כי לטובתם מיעצם. והוא שונא לו ומבקש רעתו בדרך אהבה וריעות, וארב שאורב לו להחטיאו כי יש לך לדעת שעבירה ראשונה שעושה האדם אינו עושה אלא כשגגה ובזה מוצא שער הצר ליכנס לנפש, והוא אומרו **וקם עליו** משא"כ קודם לכן שהיה כחוט השערה הלך בתוך האדם, ועיי' החטא יתגבר ויקום עליו, **והכהו נפש** שחובל בנפשו כי על ידי החטא תמות הנפש, עיי' שמאריך בזה.

ר מ ב " ס

השינויים בין ספר היד לבין ספר הנהגת הבריאות להרמב"ם

הרב שאול שמעון דויטש

≈ תושב השכונה ≈

בספר הנהגת הבריאות מהרמב"ם שהוא מכתב ארוך שכתב הרמב"ם להסולטאן אודות קשיי עיכול האוכל של הסולטאן, וכן אודות מחשבות פסימיות ופחד מהמות התוקפות אותו, ופרט בו מה הם דרכי תשובתו בספר זה.

כמה דברים שכתב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות דעות אודות הנהגת הבריאות מביא במכתב זה עם תוספת ביאור, ועיי' ראיתי לנכון להעתיק ממכתב הנ"ל איפה ששייך למייש הרמב"ם ביד החזקה,

ולבאר לפענ"ד החילוקים והשינויים בין מה שכתוב בספר היד ומכתב זה.

≈ ≈ ≈

בפרק ד', הלכה א' מובא וז"ל: ". לעולם לא יאכל אדם אלא כשהוא רעב. ולא ישתה אלא כשהוא צמא".

ובמכתב הנ"ל שער א' אות א' מובא וז"ל: "והרופאים כולם מסכימים, כי אכילת המעט מן המאכלים הרעים, יותר מעט נזקו מאכילת הרב מן המאכלים הטובים והבריאים, כי האדם, כאשר יאכל מן המאכלים הרעים ולא ישבע מהם, הנה יתבשלו בישול טוב ויזונו האיברים מהם בכל מה שיועיל, ויתחזק הכח הדוחה וידחה מותריהם הרעים, ולא יתחדש מזה נזק כלל, או יחדש מה שלא יהי נזק ניכר. ואולם השובע, אפי' יהי מן הלחם מתוקן - המלאכה והבשר הטוב, לא יתבשל בישול טוב". עכ"ל.

הרי דמזה נראה חידוש גדול לשיטת הרמב"ם, שאכילת יותר מדאי מאכלים טובים הרי זה יותר גרוע מאכילת מעט מן המאכלים הרעים.

ולפענ"ד אולי אפשר לומר דזהו הטעם למה פתח הרמב"ם הפרק המדבר אודות שמירת הגוף (- פרק זה) ב: "שלא יאכל אדם אלא כשהוא רעב".

עוד כתב הרמב"ם על ענין זה (בשער א' אות ד') וז"ל: "ומדרכי הנהגת הבריאות, שלא יכניס מאכל על מאכל, ולא ישתה אלא אחר הרעב הצודק, ותהי' האיסטומרא נקייה, ויוכל רוקו להמשך אל הפה, ויתחיל הרעב ברצינות אז עת המאכל המועיל, ולא ישתה האדם המים, כי אם אחר הצמא הצודק, כלומר אם ירעב או יצמא ימתין מעט, כי פעמים יהי רעב כוזב וכן צמא כוזב ותהי' סבתו ליחה אחת רעה שתישוך את פי האסטומכא. וכאשר יניח זה, לא יקח דבר". עכ"ל.

≈ ≈ ≈

שם, הלכה ב' מובא וז"ל: ". וכשיתחיל המזון להתעכל במעיו שותה מה שהוא צריך לשתות. ולא ירבה לשתות מים ואפילו כשיתעכל המזון". עכ"ל.

ובמכתב הנ"ל מוסיף הרמב"ם כמה פרטים על מ"ש כאן בספר היד, (בשער א' אות ד') וז"ל: "ושתיית המים אחר המאכל - רע, יפסיד הבישול, אלא לא למי שנהג אותם (ובהערה 26 מבאר שם: "פרט למי שנהג כך מקטנות") ואין ראוי שישתה עם האכילה או אחריה בעוד היא באסטומכא אלא המים הקרים". עכ"ל.

ונמצא שיש כאן כמה שינויים ביניהם, (א) שמחלק במי שמורגל לשתות מים אחר האכילה. (ב) שמפרט מים **הקרים**. וצ"ב למה לא כתב כן בספר היד?

ואי אפשר לומר שהמכתב היתה רק הוראה פרטית להסולטן, משא"כ לרבים, שהרי בתחילת המכתב כתב הרמב"ם בפירוש וז"ל: ". . . עצת העבד כמות המאכל למי שירצה הנחגת בריאותו", עכ"ל. דמזה נראה שעצתו הוא לא רק להסולטאן אלא לכל מי שירצה הנחגת בריאותו.

≈ ≈ ≈

שם, ממשיך בספר היד וז"ל: ". לא יאכל אדם עד שילך קודם אכילה עד שיתחיל גופו לחום. או יעשה מלאכה, או יתיגע ביגע אחר. ". עכ"ל.

וממשיך בהלכה ג' בסופו וז"ל: ". . . וכל המטייל אחר אכילתו או שיגע הרי זה מביא על עצמו חלאים רעים וקשים". עכ"ל.

נמצא שכאן מביא הרמב"ם ב' לשונות, (א) "עד שיתחיל גופו לחום". (ב) לשון "יגיעה".

ובמכתב הנ"ל (שער א' אות ג') כתב וז"ל: "ואולם תיקרא "התעמלות" התנועה החזקה או החלשה או הכוללת לשניהם.

והיא: התנועה הכבידה, אשר נשתנה ממנה הנשימה, ויתחיל האדם להרבות נשימתו. ומה שיוסיף על זה הוא יגיעה רייל התעמלות חזקה מאוד תקרא יגיעה. ולא כל אחד יסבול היגיעה ולא יצטרך אליה גם כן. ע"כ.

ולפי זה אפשר לומר שכאן בספר היד כשהרמב"ם כותב: "עד שיתחיל גופו לחום או יעשה מלאכה או יתיגע ביגע אחר", באמת הרמב"ם מדבר על כמה סוגי בני אדם, (א) שמספיק בשבילו רק ללכת כדי לחום את גופו. (ב) אדם בעל כוח שהוא צריך כדי לחום את גופו יגיעה דוקא.

≈ ≈ ≈

שם, בהלכה ה' מובא וז"ל: ". ולא יישן סמוך לאכילה אלא ימתין אחר אכילה כמו שלש או ארבע שעות. ולא יישן ביום". עכ"ל.

וברמב"ם הוצאת קאפח מביא בהערה כ"ג וז"ל: "מי"ש בסוכה כ"ו, ב. אמר רב אסור לישן ביום יותר משינת הסוס, וכמה שינת הסוס שתין נשמי. ונחלקו ראשונים ואחרונים בשיעור שתין נשמי. והקשה מעה"ק דמשמע דהאסור יותר משיתין ורבינו לא חילק, ותירץ אמר"י שזה באמת כוונת רבינו ... אולם רבינו לא כתב כאן מה שהוא על פי הלכה רק מה שהוא על פי הרפואה". עכ"ל של הרב יוסף קאפח.

אבל דבריו צ"ב, דהרי במכתב הנ"ל (שער א' אות ג') כותב הרמב"ם וז"ל: "ואולם ראוי אחר המאכל שיתעמל מעט באורך ביתו שיעור מה כדי שיפול מאכלו בתחתית האיסטומכא ויתחמם עד שיתבשל. . והשינה תעזור על הבישול, וכל שכן למי שהרגיל השינה ביום". ע"כ.

נמצא שכאן במכתב בטח כתב על פי רפואה ובכ"ז כתב בפירוש שהשינה תעזור. ע"כ מוכרח לומר שבספר היד כתב עפ"י הלכה.

ועפ"ז מתורץ ג"כ למה בספר היד כתב "שלא יישן ביום". ומשא"כ במכתב הנ"ל כתב ש"השינה תעזור על הבישול", "וכל

שכן למי שהרגיל השינה ביום". מפני שבספר היד מדבר עפ"י הלכה, משא"כ במכתב הנ"ל מדבר עפ"י רפואה.

≈ ≈ ≈

שם, בהלכה וא"ו מובא וז"ל: "דברים המשלשלים את בני מעים כגון ענבים ותאנים ותותים ואגסים ואבטיחים ומיני הקישואים ומיני מלפפונות אוכל אותם האדם בתחילה קודם אכילה. ולא יערבם עם המזון. אלא שוחה מעט עד שיצאו מבטן העליון ואוכל מזונו. ". עכ"ל.

ובמכתב הנ"ל (שער אי' אותיות י"א - י"ב) כתב וז"ל: "ואולם הקישואים והאבטיחים הירוקים פחות רעים. ואולם האבטיח הצהוב, הנקרא בערבית אל בודקא, אם יאכל לבדו בתחילת היום והאסטומכא תהי נקיה, ולא תהי באסטומכא ליחה רעה ולא יהי לו מזג רע, אז יתבשל בישול טוב ויקרר הגוף מעט ויגיר את השתן וינקה הגידים ולא יהי מזונו רע.

"ואולם זכרנו זה בעבור שאוכלים אותו כל האנשים הרבה מאד . . . ומהם פחות רעים, קרובים להיות טובים כמו התאנים וענבים, וגאלינוס אמר, כי התאנים והענבים הם השרים לשאר הפירות והזיקם יותר מעט, ואולם אין הדם המתילד גם מן הפירות האלה טוב . . . וזה מבואר אצל מי שידע שורש מלאכת הרפואות". ע"כ מהמכתב הנ"ל.

≈ ≈ ≈

שם, בהלכה ז' מובא וז"ל: "כשירצה אדם לאכול בשר עוף ובשר בהמה כאחד, אוכל בתחלה בשר העוף". עכ"ל.

והגם שהרמב"ם כותב אח"כ בהלכה יו"ד וז"ל: "ויש מאכלות שהם רעים . . . והם עוף המים ובני יונה הקטנים . . . ". עכ"ל. (נמצא שהרמב"ם כתב רק שהם רעים). אמנם בספר היד לא גילה את דעתו איזה מין בשר כן טוב לאכול.

אבל איז גילה כן במכתב הנ"ל (בשער א' אותיות ו' - ז'), וז"ל: "אביא מהם כללים מועלים מזה. כי המאכלים הטובים, אשר ראוי שיכון מהם מי שירצה התמדת הנהגת הבריאות הם . . . ובשר הגדי והכבש בן שנה ובשר התרנגולת והפלדנו (הערת המעתיק: פלדנו באנגלית הוא HASELHUHN), והיונים והתורים וחלמון ביצת תרנגולת, . . . ואלו מיני הבשר אשר זכרנו אותם, אינם כולם טבע אחד, ואינם מינים משובחים בשווה.

"אבל הטוב שבמיני הבשר ההולכים על ארבע, הוא בשר הצאן, הרועה באחו והוא בן שנתו, ופרים מסורסים הממוצעים בשומן. וטוב שבבשרו הראשון החלק הקדמי ממנו ומה שמחובר לעצם. וכן מה שבבטן - רע. והשומן כולו רע, ישביע. אבל יפסיד הבישול וימנע תאות המאכל ויוליד לחה לבנה.

"וכן ראשי הבהמות מותריהם (הערת המעתיק: הדברים שאינם בעלי ערך תזונתו) הם יותר ממותר שאר האיברים, וקצות בעלי חיים, ר"ל כרעיהם, הם נעדרים המותרות. ואין מזונם רע. והשה רב המותרות, אין טוב בו.

"ואולם הגדי היונק - טוב המזון. קל להתבשל, ובשר העופות בכלל, יותר קל מבשר הבהמות, ויותר ממהר להתבשל. והטוב שבבשר העופות הם אותם אשר זכרנו". ע"כ מהמכתב הנ"ל.

ובאמת צ"ב למה לא הביא זאת הרמב"ם בספר היד, ובפרט עפ"י מה שכתב במכתב הנ"ל בעצמו "אשר ראוי שיכון מהם מי שירצה התמדת הנהגת הבריאות".

ואופ"ל דזה מתורץ עפ"י מ"ש הרמב"ם בעצמו במכתב הנ"ל (שער א' אות י"ג) וז"ל: "כי להרגלים ולגבולים משפטים אחרים אילו אכל למשל אחד מאנשי הודו לחם המתוקן למלאכה ובשר הצאן יחלה בהכרח, ואילו יתמיד אחד ממנו לאכול האורז והדגים כאשר יעשו אנשי הודו תדיר, יחלה בהכרח". ע"כ. וק"ל.

לאו של לא תגזול

הרב יעקב זאב ראטענשטרייך

≈ כולל אברכים ≈

שע"י מזכירות כ"ק אדמו"ר שליט"א

ברישי הלכות גזילה ואבידה פרק א' הלכה ט' כתב הרמב"ם את גדר הלאו של לא תחמוד, ואח"כ בהלכה י"ד מבאר הגדר של לא תתאוה ובהל' י"א כתב "התאוה מביאה לידי חימוד והחימוד מביא לידי גזל" וכו'. ובהל' י"ב וז"ל: "הא למדת שמהתאוה עובר בלאו אחד והקונה דבר שהתאוה בהפצר שהפציר... עובר בשני לאוין לכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה, ואם גזל עבר בשלשה לאוין" עכ"ל.

ומשמע מדבריו שכשם שהחימוד כלול מתאוה, שהתאוה בלב והחימוד הוא שיש עמו מעשה, כך הגזל כלול משניהם, שיש בגזילה משום תאוה ומשום חימוד, וכמ"ש הרמב"ם לפני זה התאוה מביאה לידי חימוד וכו'.

ולכאורה יש לחלק בזה, שכל גדר של חימוד הוא מה שבא מצד שהתאוה בלבו וא"א לחימוד בלא תאוה, משא"כ בגזילה אע"פ שלפעמים באה כתוצאה מתאוה וחימוד אעפ"כ אינו מוכרח בזה, ויכול להיות גזילה בלי סיבת תאוה וחימוד, כגון הגזול רק ע"מ למכור בזול ומפני הדמים, ואין נפק"מ אצלו מי יגזול ומה יגזול.

(ומשמע מדברי הרמב"ם בהל' ט' וי' שהגזול באופן הני"ל, שאין לו תאוה לחפץ מיוחד של תבירו אין בו משום לא תתאוה).

וא"כ רק הגזילה שהתאוה בתחילה בחפץ תבירו כלול מכל הג' לאוין אבל הרמב"ם סתם בלשונו וכתב "ואם גזל עבר בשלשה לאוין".

ובפשטות י"ל שכוונת הרמב"ם בזה הוא, שיש אופן של גזילה שעובר משום גי' לאוין, אבל לא שכל הגוזל עובר משום לא תתאוה ולא תחמוד.

ולהעיר משו"ע אדה"ז בהלכות גזילה וגניבה ס"ה (חלק ה-ו ע"י תתעט) וזלה"ק: והתאוה מביא לידי חימוד והחימוד מביא לידי גזל והגזל מביא לידי ש"ד הא למדת שהמתאוה לשל חבירו עובר בלאו א' והקונה דבר שהתאוה . . הי"ז עובר **בשני לאוין** לכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה" עכ"ל.

הרי שהעתיק אדה"ז כמעט **בדיוק** לשון הרמב"ם אבל **השמיט** מש"כ הרמב"ם בסופו "ואם גזל עבר בשלשה לאוין".*

נ ג ל ה

הרב זלמן מנחם מענדל פייגענסאהן
≈ תושב השכונה ≈

החילוק בין תגר נכרי ובין השולח ביד נכרי

בשו"ע אדה"ז הלכות ציצית סימן כ' סעיף ב', "הלוקח **טלית מצוייצת** מתגר נכרי אפי' אינו תגר למכור טליתות אלא הוא תגר לשאר סחורות, ואומר שלקח טלית זו מישראל עם ציציותיה נאמן, דחזקה על התגר שאינו משקר . . , ואין סומכין על חזקה זו אלא כשמוכר טלית מצוייצת כהלכתה דיש עוד צד להקל משום דאין דרך נכרי לידע האיך עושין החוליות והקשרים ומסתמא לקחה עם ציציותיה מישראל, אבל אין לוקחין ציצית שאינן תלויין בטלית מנכרי אפי' הוא תגר שמא הוא עצמו טוואן או שזרין". עכ"ל.

(*) וראה דרישה ח"י"מ ס"י שע"יא סק"ט.

משמע בהדיא שאין לוקחין מנכרי אלא אי"כ הציצית תלויין בטלית, אבל לא כשהציצית בנפרד מהטלית.

וממשיך בסעיף ג' וז"ל: "השולח ציצית לחברו ביד נכרי צריך שיחתמנו חותם בתוך חותם . . לפי שיש לחוש שמא יחליף הנכרי בחוטין אחרים . .", ע"כ.

ובסעיף ד' ממשיך וז"ל: "וכל זה כששולח חוטין שאינן שזורין או אפ"י הן שזורין אלא שאינן מופסקין לדי חוטין ארוכים . . אבל אם הן שזורין ומופסקין לדי חוטין ארוכים אין לחוש שיחליף אותם הנכרי שבודאי אין לו חוטין אחרים כיוצא בהן לפי שאין עושין חוטין על דרך זה אלא לשם ציצית". ע"כ.

ולכאורה צ"ע מה טעם החילוק שבנכרי תגר מותר לקנות רק אם הטלית מצוייצת, ובשולח ציצית לחברו ביד נכרי, הנה אפ"י אם הם שזורין ומופסקין לדי חוטין ארוכים מותר, משום דאין לחוש?

וי"ל החילוק ביניהם, כי בתגר נכרי אין אנו יודעים אם לקח את הציצית מישראל, או לא, ולכן בנוסף על החזקה שתגר אינו משקר וכו', צריכים גם את הסימן שיהיו הציצית תלויין בטלית שזה מראה לנו שמסתמא לקחה מישראל.

משא"כ בשולח ציצית לחברו ביד נכרי, מכיון שאנו יודעים בבירור שהנכרי הזה קיבל את הציצית מיד ישראל, לכן יש לנו רק לחשוש אולי יחליף הנכרי בחוטין אחרים, אזי מספיק לנו הסימן שאם החוטין של הציצית שזורין ומופסקין לדי חוטין ארוכים ואפ"י אינם תלויין בטלית כשר!

≈ ≈ ≈

בדין לקנות מנכרי ציצית עם כל החוליות והקשרים

בסעיף ב' הנ"ל מובא וז"ל: "ואין סומכין על חזקה זו אלא כשמוכר טלית מצוייצת כהלכתה דיש עוד צד להקל משום דאין

דרך נכרי לידע האיך עושין החוליות והקשרים ומסתמא לקחה עם ציציותיה מישראל אבל אין לוקחין ציצית שאינן תלויין בטלית מנכרי אפי' הוא תגר שמא הוא עצמו טוואן או שזרין". ע"כ.

והנה יש לעיין אם מותר לקחת מנכרי ציציות שיש להם את כל החוליות והקשרים, אבל כשאינו מחובר בהטלית.

ולכאורה זיל בתר טעמא, מכיון שכל הטעם שציצית מחוברין לוקחין מהנכרי הוא, מפני דאין דרך נכרי לידע האיך עושין החוליות והקשרים, ומסתמא עשאה הישראל, וא"כ אפי' כשהציצית אינם מחוברין לטלית אבל היות שיש להם החוליות והקשרים, אזי לכאורה שיהא כשר.

≈ ≈ ≈

תפילין ש"י ותפילין ש"ר הם ב' מצוות

בהלכות תפילין סימן כה סעיף יד מובא וז"ל: "ותקנו חכמים לברך עוד ברכה אחרת על תפילין של ראש לפי שהיא חשובה והיא עיקר המצוה . . ." ע"כ.

ולכאורה צ"ל דהא כתוב לעיל בסעיף יג שתפילין של יד ושל ראש הן ב' מצוות, ואין מעכבות זו את זו, וא"כ מה שייך לומר ששל ראש היא עיקר המצוה, שמשמע מזה שתפילין של יד, ושל ראש הן מצוה אחת, ורק ששל ראש היא העיקר.

וי"ל שאין הכי נמי שהן ב' מצוות, אבל יש להם שייכות זו לזו, וכמש"כ לקמן בסעיף כב וז"ל: " . . . צריכים לתכוף ולסמוך תשי"י לתשי"ר בלי שום הפסק שיחה בינתיים, שנא' והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך ולא נא' והיו לזכרון בין עיניך אלא משמע ששתיהם נחשבים להוי' ועשי' אחת . . ." ע"כ.

≈ ≈ ≈

בדין נפסק הקשר

שם, בסעיף לא, מביא הדין באם נשמטו התפילין ממקום הנחתן שלא מדעתו צריך לחזור ולברך עליהן כשמחזירן למקומן, עיי"ש.

וממשיך בסעיף לב וז"ל: "עכשיו נהגו העולם שאפי' אם נשמטו התפילין ממקומן שלא בכוונה ומחזירן למקומן אעפ"כ אין מברכין עליהם, ויש שנתנו טעם למנהגם שלא הצריכו לחזור ולברך אלא בלבוש תפילין כל היום ונשמטו ממקומן שלא בשעת התפלה שלא היה דעתו עליהן כלל, אבל אנו שאין לובשים אותן אלא בשעת התפלה ואז מסתמא אינו מסיח דעתו מהם והוא מרגיש בשעה שנשמטין ממקומן והוי ליה כמזיון ממקומן על מנת להחזירן מיד למקומן שכבר נתבאר דאינו צריך לחזור ולברך". ע"כ.

והנה בדין נפסק הקשר, (מובא בסעיף לג הדין אם נפסק הקשר של יד) יש לעיין אם נכלל הוא בהמנהג העולם, שאין מברכים כשעושים קשר אחר, או לא. כי בנשמטו התפילין ממקומן, י"ל הסברא מכיון שאיננו מסיח דעתו, הוי ליה כאילו מזיון בעצמו, משא"כ בנפסק הקשר, שאז אין שייך לומר הסברא הוי ליה כאילו מפסיק הקשר בעצמו, או שמא לא שנה. וצ"ע.

≈ ≈ ≈

עוד טעם שצריך להזהר לכסות שלא תהא נראית

שם, בסימן כז סעיף ח' מובא וז"ל: "אם יש לאדם מכה במקום הנחת תשי"י . . ומי"מ אם אפשר יניח סמרטוטין על המכה ויניח התשי"י עליהם בלא ברכה או יניח על הבגד בלא ברכה, רק שיזהר לכסות את התשי"י שלא תהא נראית שנאי והיה לך לאות, לך לאות ולא לאחרים לאות . . ." ע"כ.

ואולי יש להוסיף עוד טעם על פי מש"כ לפניו בסעיף ז' בסופו, לגבי תפילין של ראש, "מפני הרואים שלא ילמדו לעשות כן".

מליחה עם צוקער

הרב יוסף יצחק סערעבריאנסקי
≈ מח"ס "ילקוט תספורת" ≈

כתיב: כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה',
ופירש"י בד"ה וכל דבש: "כל מתיקות פרי קרוי דבש. (ויקרא
ב,יא).

ובפסוק יג כתוב, על כל קרבנך תקריב מלח. והמנחת חינוך
(מצוה קי"ט) מביא מהלכות קטנות ממחר"י חאגיז סימן רי"ח,
דבמקום שאין מלח מותר למלוח הקרבן עם סוקאר ושהוא מלח
גמור שמעמיד דברים זמן רב ומקיים בזה העשה דבמלח תמלח
דהוא מין מלח אע"פ שהוא מתוק וכו', עיי"ש בהלקי"ט.

והנה עפ"י התיר בעל עיקרי הד"ט יורה דעה ס"י י"ד אות
ל"ו, ובמעשה אברהם יורה דעה ס"י ל', ובמסגרת השלחן
הספרדי, ובשו"ת מי נח ס"י ל"ט, למלוח בשר בצוקער במקום
שאין מלח.

ובס' זכרון משה (דף ס"ו במכתבו של הגר"י ווייס זצ"ל בשם
מרן המכתב סופר זצ"ל הובא בהוספה לצוואת חת"ס ע"י י"ב
(מנהגי חתם סופר)) כתב, דהחתם סופר אמר שאם אין מלח על
השולחן בעת ברכת המוציא לטבול בו פת, אפשר לטבול
בצוקער.

ובשו"ת אבני נזר או"ח ס"י תקל"ב אות ג', כתב ... בספרי
הרופאים כי צוקער הוא מלח. והרה"ג ר' אליעזר שה"י אב"ד
בפה סיפר מחותנו הגאון מליסא זצ"ל שמלח בשר עם צוקער ...
(ע"י בשו"ת ציץ אליעזר ח"ט ס"י ל"ה אות ח' בנוגע שמועה
זה) ... ובאות ד' שם כתב, ורציתי להתוודע מה שנמצא בזה
בספר הרופאים ושאלתי לד"ר והכחיש כל הענין ואמר שהצוקער
אינו מלח כלל. ואני שמעתי בילדותי מהרה"ג ר' משה שה"י
אב"ד קי"ק לאדז שנמצא בספרי הרופאים שהוא מלח. יותר לא

ידעתי בדבר זה. אולי יש ספר הלכות קטנות אתכם או תוכלו להתוודע על ידי חכמי הטבע. ע"כ.

והגם שאני ג"כ לא ראיתי ספרי הרופאים אבל דבר זה ראיתי בירחון אנגלי באוסטרלי, "וועלביאנג" מס' 13 דף 111. וזהו התמצית משם, שדבש הוא אנטיביוטי. ושני רופאים עשו בזה בדיקות עם כיב בהעור ובמכה בטני פתוח, והופתעו לראות שהאולקוס מיד עבר ועור חדש התחיל לצמוח בלי לחכות, אחר שעשו בדיקה זה עם ג' אלפים מאורעות ראו שהמדביק הנורמלי ירד שבעים וחמש אחוז, וא' מהטעמים אמרו בדרך אפשר שהצוקאר שואב את הליחות המים שעל המכה וזה הורג הבקטריו.

היוצא לנו מזה שיש איזה כח ג"כ בהצוקער.

אבל בשו"ת הצי"צ יו"ד כרך ב' סימן ס"ז כתב שהצוקער הוא מין דבש (דרך אגב דבש טהור הוא 80 אחוז צוקער), ובקטעי יומן מכ"ו טבת תשט"ו (נדפס בשבועון כפר חב"ד) כתב, שאצל אדח"ז הי' מה שקורין עכשיו צוקער ואז היו קורין האניק.

ובפסקי תשובה ח"א ע"י ל"ו (71) יש הערה מהר"ר יעקב מאיר מווארשא על ס"י ס"ה שם וכותב שמשו"ת אבני נזר הנ"ל שהגאון מליסא מלח בשר עם צוקער - לעני"ד נראה פשוט שלא הי' כוונתו על הצוקער שלנו שנתבשל במכונות, דודאי אין בו כח מלח עוד.

ובשערי הלכה ח"א ס"י ש"ח (נועם י') כתב שמותר למלוח בשר עם מלח בלי סאדיום, וע"ע בח"ב יו"ד ס"י ח'.

והנה רבו הדעות שצעקו ככרוכ"י שאיך אפשר להתיר למלוח בשר עם צוקער, ואדרבא הוא פשוט שהכל אסור, גם הכלים כד"ן בשר שנתבשל בלי מליחה, ועיין באריכות: ביד יהודה ס"י ס"ט. בפירוש הארוך ס"ק צ"ז. ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ט ס"י ל"ה, וח"א ס"י ע"ז אות ד', וח"ב ס"י נ"ב אות ו'. ובס"י ברית מלח כלל ח' אות כ"ג. ובשו"ת טוטו"ד מ"ק ס"י ק"א. ובדעת תורה ס"י ס"ט סעיפים: ג', כ"א, כ"ח. ובדרכי תשובה ס"י

סייט סייק שכ"ח. ועוד. שכולם הביאו דעות לאסור מליחה עם צוקער.

ובס' יוסף דעת דברי שאול סי' סייט סייט האריך אי צוקער מחמיץ, עיי"ש.

ואפילו אם תמצא לומר שהצוקער שואב ליחות, אבל כבר כתב בשו"ת צ"צ יו"ד ח"ב סי' ס"ח, דדם מקלקל הצוקער.

ובשו"ת דברי חיים, ובשו"ת מור ואהלות באהלים המלח אות ו', כתבו ג"כ, דאף אם נימא דבקדשים מותר למלוח בדבר הנקרא מלח באיזה לשון שיחי, היינו משום דשם המליחה היא רק למצוה דלא תשבית מלח, אבל במליחת בשר לקדירה, להוציא הדם, שאסור מה"ת, בוודאי שאסור למלוח בדבר אחר, אלא רק במלח דווקא שברור לנו שמוציא את הדם.

ש ו נ ו ת

סדר אמירת אז ישיר בציבור (גליון)

הרב יהודה חיטריק

≈ מזקני חסידי חב"ד ≈

≈ מח"ס רשימת דברים ד"ח ≈

בקשר למ"ש בהערות וביאורים דפי' ראה (מב - תקנג) ע' 23 אודות אמירת אז ישיר וכו', הנני כותב השורות דלהלן:

בעירי היו הרבנים מימות כ"ק אדמו"רי ליובאוויטש, מלכו בה רבני ליובאוויטש, מאלו שידעתי הם הרב יהודה אראנין מחסידי כ"ק אדמו"ר מוהר"ש.

שמעתי מהרה"ח ר' שמואל גרונום שהרה"ח יהודה אראנין הוא א קלוגער חסיד.

ואחריו הרב דובער בלאנק שדר אצל כ"ק אדמו"ר חיים שניאור זלמן בן כ"ק אדמו"ר הצ"צ, הכרתי אותו, ושמעתי ממנו דא"ח שחזר כל ש"ק.

ואחרי הרב אברהם פנחסיק, אביו הי' מאברכי הרה"צ החסיד מהור"ר הלל מאלעסאוו הנקרא ר' הלל פאריצער, ואח"כ ראש ישיבה, בישיבת ר' הלל בבאברויסק.

כל מנהגי ליובאוויטש, הי' נשמר הן נוסח התפלה, והן התועדות, ומנהגי כל יו"ט, סליחות כמנהג ליובאוויטש, שמחת יו"ט, ריקודים בבית ובחוץ.

תפלות בשעת אז ישיר בקול רם, החזן הי' משמיע בקול פסוק בפסוק. ואפילו הטאן הי' כמו בליובאוויטש, וכן שמעתי התלמידים שבאו מנעוול ללמוד בליובאוויטש, היו מתפללים בניגון ליובאוויטש.

שמעתי כמה פעמים והייתי נוכח בעת שכ"ק אדמו"ר הרש"ב בשנת תרע"ד הי' מתפלל לפני התיבה אז ישיר אמר בקול רם, והי' נשמע כל דיבור ודיבור, וגם אמר בהטעמים, והי' נשמע הטעמים.

וכן כ"ק אדמו"ר הרי"צ בשנת תר"פ-תרפ"א, הייתי מהמנין שהתפלל כ"ק, הניגון כמו כ"ק אביו, ואז ישיר בקול מוגבה, ובטעמים, כשהגיע לפסוק מקדש הי' מגביה קולו וזקף גדול ובהפסק הי' נשמע ברור, ואח"כ השם נמיכת הקול מעט.

וברוב ערים שנמצא בהם ביהכנ"ס נוסח חב"ד, כן נהגו מי לערך ניגון חב"ד, ומי שנהגו בהידור, ובפרט ערים שנתיישבו תלמידי תו"ת והביאו אתם הניגון מדויק.

סידורו של אדמו"ר הזקן

הרב ברוך אבערלענדער
 ≈ שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א ≈
 ≈ בודאפעסט ≈

בקשר לסידור של אדמו"ר הזקן עדיין לא נתבררו כמה וכמה פרטים. וע"כ ראיתי להעיר בזה כמה פרטים, ותן לחכם ויחכם עוד.

א. השנה בה כתב אדה"ז הסידור

בשיחה ע"ד סידור אדמו"ר הזקן אומר כ"ק אדמו"ר שליט"א (התוועדות תשמ"ב ח"ב ע' 909): כאשר אדה"ז כתב את סידורו לא היו מונחים לפניו הסידורים דר"ש מרשקוב ו"קול יעקב" הנדפסים, אלא רק כתב-יד מסידורים אלו...

וההכרח לדבר:

כאשר נדפס סידור אדמו"ר הזקן לראשונה (בשנת תקס"ג) עדיין לא נדפס סידור "קול יעקב" (נדפס לראשונה בשנת תקס"ד).

ובנוגע לסידור ר"ש מרשקוב - הנה אע"פ שסידור זה נדפס כמה שנים לפני הדפסת סידור אדמו"ר הזקן (בשנת תקנ"ד), מסתבר שכאשר אדמו"ר הזקן כתב את סידורו עדיין לא נדפס (ועכ"פ - לא הגיע לידי אדה"ז) סידור ר"ש מרשקוב.

דהנה מובן בפשטות **שכתיבת** הסידור ע"י אדה"ז (מהתחלת הסידור - "מודה אני" ועד סיומו) נמשכה זמן רב - משך כמה שנים.

ונוסף לזה: באותם שנים היתה הדפסת ספר מלאכה כבירה ולשם זה היו צריכים לנסוע. לעיר **רחוקה**. והספר הי' צריך לעבור את בדיקת ה"צענזור" - ולכן בהכרח לומר **שכתיבת** הסידור **נסתיימה** משך זמן לפני ההדפסה (בשנת תקס"ג).

ועפ"ז - בודאי שכאשר אדה"ז התחיל בכתיבת סידורו (כמה שנים קודם סיום הסידור והדפסתו) עדיין לא הי' סידור הר"ש מרשקוב בדפוס. ע"כ תוכן מהשיחה הנ"ל.

והמבואר מדברי כ"ק אד"ש אלו שאדמו"ר הזקן כתב (ועכ"פ - התחיל לכתוב) את סידורו הרבה זמן לפני תקני"ד.

ולהעיר שכן מפורש ברשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ (הנדפס בסי התולדות אדה"ז ע' קמו) "בעת ההיא [כנראה "שנת תקני"ד" הנזכר בע' קלט שם] כבר היו מפורסמים בין החסידים כמה קונטרסי . . גם נוסח התפלה החדש של רבינו הזקן כבר היה מפורסם למדי (שהיו התקונים בכתב על גליונות הסדורים) . . ועוד לפני"ז בשנת תקני"ב כבר התפשט הסדור, כמבואר ברשימה שם (סי' התולדות שם ע' קסד) "כאמור התפשט כבר בעת ההיא [שנת תקני"ב] נוסח התפילה של רבינו הזקן בין החסידים בכתב-יד . . ."

ולפי הנ"ל מתבאר גם הכלל שהסידור הוא בתראי לגבי שו"ע - "וכבר הוראה נכדו אדמו"ר הצ"צ אשר הסידור כתב זמן רב אחרי השו"ע" (לקו"ש ח"א ע' 246) - "בסידור (שאותו כתב רבינו הזקן הרבה שנים לאחר השו"ע)" (לקו"ש חט"ז ע' 522). - כי השו"ע כתבו בשנות התק"ל (וגם הי' הלוואה בין השנים תקמ"ה - תקנ"ו).

ויל"ע לגבי סי' קנה - קנו באו"ח, וכן חלק החו"מ והי' ריבית שיש סברא שנתחבר לאחר הדפסת הי' ת"ת בשנת תקני"ד (ראה בכל הנ"ל תורת חב"ד ח"ב ע' ט - י) וא"כ אין הסידור בתראי לגבי. ואולי י"ל שההלכות שבסידור נתחבר זמן רב לאחר קביעת הנוסח. ויל"ע בכ"ז.

≈ ≈ ≈

ב. מיוסד על סידור השל"ה

כותב הרה"ק ר' יהודה ליב בעל הישארית יהודה" אחיו של אדמו"ר הזקן בהסכמתו] - בהקדמתו - כ"ה באגרות קודש כ"ק

אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' נד. וכבר העירו ביה. להסידור (נדפס גם) בהוספה להסידור עם דא"ח ע' [646] 26: " . . מר רב אחאי הגאון החסיד . . מלבד שבירר וליבן הנוסח עפ"י הכוונה הרצויה להארי" ז"ל, עוד זאת דרש במשפט המלות להעמיד עפ"י דקדוק אמת . . גם החסיד בעל השלי"ה ז"ל צוה להדפיס סדור שער השמים שלו עפ"י דקדוק . . גם רבינו אדמו"ר ני"ע נטה אחריו ברוב המקומות . . "

וכך הי' התפשטות הסידור לפני הדפסתו, וכפי שמספר אדמו"ר מוהרי"צ בא' מרשימותיו (הנדפס בספר התולדות אדה"ז, קה"ת תשל"ו, ע' קסד): "כאמור התפשט כבר בעת ההיא [שנת תקנ"ב] נוסח התפילה של רבינו הזקן בין החסידים בכתב - יד, מהם שכתבו השינויים בסידור שער השמים של השלי"ה שהוא מתאים יותר לנוסח רבנו הזקן, ועל הרוב היו כותבים את נוסח התפילה של רבינו הזקן על גליונות הסדורים נוסח אשכנז שהיו מתפללים בהם".

ויש להעיר בזה מהמסופר בספר השיחות היתשי"ד ע' 131 סי"ב (בתירגום ללה"ק) "מאז היותו בן תשע היה כ"ק רבינו הזקן "א שלי"ה איד". הוא היה מתפלל מתוך סידור השלי"ה, והתנהג בכל - בדרכו של השלי"ה. בגיל י"ג . . התחיל לברר (אויס קלייבן) מה לקרב וכו"ו. וראה במגדל עז ע' רמט אות ח' ובהנסמן שם.

≈ ≈ ≈

ג. ההלכות שבסידור בקיצור נאמרו

בעל מסגרת השלחן על הקיצור שוי"ע בספרו ישועות חכמה (סי' קסה חוסן ישועות סקטי"ז) כותב: "ידוע דמהדורא תניינא והסידור עשה לעת זקנותו שהיה מוטרד בתלמידים הרבה בעבודת השם יתברך, ולא היה הזמן גרמא לפרש כל כך בכתב, כמו שרואים כמה חידושים בסידור שלא כתב הטעם, וסמך על המעיין, וכעין שכתב בשו"ת שבסוף חו"מ סי' ד וז"ל והטעם לכל הנ"ל נלאיתי נשוא במכתב עכ"ל . . ", והוא תמוה. וראה בהערות וביאורים - אהלי תורה גליון מג (סג) ע' טו.

ביאור נפלא על הקיצור שבסידור שנכתבה בלי טעמים נמצא בליקוטי שיחות חלק כ"ד ע' 70, עיי"ש.

וגם פרטי ההלכות יש לומר שלא נמצא בהסידור, וכן כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א באגרות קודש שלו חלק ט"ו אגרת היתעב: " . ואת"ל שהדיוק בסידור נכון הוא (ולא שהועתק הלי משוי"ע, ולא נחית בסי' להעתיק פרטי דינים) י"ל הטעם . . . " . - היינו שיש סברא להגיד שא"א לדייק בזה, אבל בכל זאת מסביר - שם - כ"ק אד"ש טעם הקיצור.

≈ ≈ ≈

ד. אופן עריכת הסידור

כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א (אגרות קודש שלו חלק ב' ע' קכד) בנוגע להלל הגדול שבתפילת שבת: " . . . בודאי לא העתיק אדה"ז בכת"י הסין[דור] את הקאפיטל, אלא שהורה שכאן בתפלת שבת צריך להדפיסו . . . "

ה. התפשטות הסידור

אפשר להאריך בזה מאד, וארשום בזה קצת, ויבואו אחרים וישלימו.

" . . . **הגדול** שבאחרונים הרב מהרז"ש ז"ל בסידור נהג . . . עם אלפים ורבבות תלמידיו ותלמידי תלמידיו" (בעל מסגרת השלחן בספרו ישועות חכמה ס"י ז' חוסן ישועות סקכ"ד).

"ידוע כי האדמורי"ם **לבית גור** (וכן יחידי סגולה מקרב חסידיהם) מתפללים בסידור שע"פ נוסח אדמו"ר הזקן" (י. מונדשיין, כפר חב"ד, 100, ע' 88).

כ"ק אדמו"ר שליט"א מספר בשיחה (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 523): כמו שסיפר לי יהודי שהיה מקושר להסכטשוביער שבעל "אגלי ט"י היה מתפלל בסידור עם הנוסח של אדמו"ר הזקן.

וכן דובר בזה בימי האבילות עם הגאון הר"י פיקרסקי כמו שנדפס ב"והחי יתן אל לבו" (התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע" 523): **כ"ק אדמו"ר שליט"א**: מספרים אצלינו [שהסכטשוביער] הי' מתפלל בנוסח של אדמו"ר הזקן אף שהי' תלמידו של הר"מ מקוצק,

[וע"ז אמר] הר"י פיקרסקי שליט"א על הקוצקער מספרים **שביחידות** הי' מתפלל בנוסח אדמו"ר הזקן, אבל בנוגע להסאכטשאבער (השם משמואל והחסדי דוד) - ראיתי בעצמי שהיו מתפללים בנוסח אדמו"ר הזקן גם כשהי' עובר לפני התיבה. ויתירה מזה - כשהעובר לפני התיבה לא הי' מתפלל בנוסח אדמו"ר הזקן לא היתה דעתו נוחה.

וכן מסופר על נינו של הרמ"מ מקוצק - רבי יצחק זעליג מורגנשטערן האדמו"ר מסוקולוב - קוצק (בספרו "שארית יצחק" תל אביב תשמ"ט, תולדות המחבר ע" קיז): והידר להתפלל בדרך כלל מתוך הסידור - זה סידורו של האדמו"ר מהרש"ז מלאדי זי"ע שהיה חביב עליו ביותר.

ושמעתי מכמה תלמידים של הגאון ר' שמעון גרינפלד ז"ל בעל שו"ת מהרש"ג, גדול רבני הונגריה בדור הקודם, שאמר שנוסח אדמו"ר הזקן הוא הכי מדויק. וצוה לתלמידיו להתפלל בנוסח זה.

ולהעיר מאגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ט"ז ע" קס.

ומעניין שלפעמים מובא בספרים בשם סידור אדה"ז שלא נמצא בו, ראה בסי' מטה אפרים סי' תרכה קצה המטה סקמ"ח בענין אמירת הודו בתפלת מנחה בערב יו"ט "ובמדינותינו לא נהגו לאמרו בשום עיו"ט ואף שחל בערב שבת, וכ"כ בסידור הרש"ז". ולפנינו **לא** נאמר כן, ואדרבא משמע שכן אומרים וכפי שביאר בשער הכולל פ"ז סי' (ומשם בסי' המנהגים - חב"ד ע" 25).

וראה בסי' תורת חב"ד חלק ב' ע" נח בענין זה.

ובקשר להסידור עיין עוד: שלחן הטהור (קומרנא) ס"י סו
 סוסק"ב וס"י קיב סק"א, ובהמשך לו יגדיל תורה (נ.י.)
 חוברת מב ע"י שיח. מגדל עז ע"י רנא סוף אות י'. שם ע"י רנ
 אות י'. ס' התולדות. אדה"ז ע"י קסה. ועוד. ואכמ"ל.

סימני הגאולה - בבל היינו פרס

הרב שלום הלוי הורביץ
 ≈ תושב השכונה ≈

בילקוט שמעוני שפורסם לאחרונה ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א (וקשור למאורעות האחרונים), כתוב וז"ל:

"**אמר** ר' יצחק שנה שמלך המשיח נגלה בה כל מלכי אומות
 העולם מתגרים זה בזה, מלך **פרס** מתגרה במלך ערבי והולך מלך
 ערבי לארם ליטול עצה מהם וחוזר מלך **פרס**..."

ולכאורה אינו מובן (וכפי שהקשו רבים) מה השייכות **דפרס**
 להמאורע והמצב הנוכחי עם **עיראק** וכו', שנקי בכ"מ **בבל**?

ומצאתי במדרש רבה, על איכה פ' א' סוף סימן מ"ג, וז"ל:

"**פרש** רשת לרגלי, אמר ר"א בר כהנא אם ראית ספסלין מלאים
בבליים מונחים בארץ ישראל צפה לרגליו של משיח, מה טעם
פרש רשת לרגלים".

וכתב במתנות כהונה שם:

"**פרש**. כמו פרס. ובבליים היינו פרסיים".

ויה"ר שנזכה לסיום המדרש:

ובקשר להסידור עיין עוד: שלחן הטהור (קומרנא) ס"י סו
 סוסק"ב וס"י קיב סק"א, ובהמשך לו יגדיל תורה (נ.ג.).
 חוברת מב ע"י שיח. מגדל עז ע"י רנא סוף אות י'. שם ע"י רנ
 אות י'. ס' התולדות אדה"ז ע"י קסה. ועוד. ואכמ"ל.

סימני הגאולה - בבל היינו פרס

הרב שלום הלוי הורביץ

≈ תושב השכונה ≈

בילקוט שמעוני שפורסם לאחרונה ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א (וקשור למאורעות האחרונים), כתוב וז"ל:

"**אמר** ר' יצחק שנה שמלך המשיח נגלה בה כל מלכי אומות
 העולם מתגרים זה בזה, מלך **פרס** מתגרה במלך ערבי והולך מלך
 ערבי לארס ליטול עצה מהם וחוזר מלך **פרס**..."

ולכאורה אינו מובן (וכפי שהקשו רבים) מה השייכות ד**פרס**
 להמאורע והמצב הנוכחי עם **עיראק** וכו', שנקי בכ"מ **בבל**?

ומצאתי במדרש רבה, על איכה פ' א' סוף סימן מ"ג, וז"ל:

"**פרש** רשת לרגלי, אמר ר"א בר כהנא אם ראית ספסלין מלאים
בבליים מונחים בארץ ישראל צפה לרגליו של משיח, מה טעם
פרש רשת לרגלים".

וכתב במתנות כהונה שם:

"**פרש**. כמו פרס. ובבליים היינו פרסיים".

ויה"ר שנוכה לסיום המדרש:

"מלך המשיח בא ועומד על גג ביהמ"ק והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם".

~~~~~

אותיות אל"ף ועיי"ן

הרב זלמן מ"מ פייגענסאהן
 ≈ תושב השכונה ≈

בהתוועדות דשבת פ' ראה ש.ז. אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 ...דשבת זו נעשה יום שכולו ארוך, ארוך באל"ף ובעיי"ן,
 כשולחן ערוך דהברת אותיות אל"ף ונו"ן שוין הם אצל
 האשכנזים, משא"כ אצל הספרדים.

ויש להעיר מלקוטי דיבורים חלק א-ב דף רס"ו וז"ל: דער רבי
 (הכוונה על אדמו"ר הזקן) איז געווען א גרויסער מדקדק און
 א דייקן אין די טעמי הנגינה און הגם דעם ריבניס מבטא
 איז געווען בהברה אשכנזית און ניט ספרדית דאך האט זיך
 געהערט אין דעם ריבניס מבטא א חילוק צווישען א אלף און א
 עיין צווישען א חיי"ת און כ"ף גלייך ווי אין הברה
 ספרדית.

■ ■ ■ ■ ■

לזכות

החתן התמים משה שיחי

והכלה לאה שתחי

עזאגווי

לרגל נישואיהם בשעטומו"צ

ביום ב' ו' אלול

ה' תהי שנת נסים

*

ולזכות

כ"ק אדמו"ר שליט"א

לרגל מלאות ארבעים שנה לנשיאותו

*

ולזכות הוריהם

הרה"ח ר' יוסף וזוג' מרת פריחה שיחיו

עזאגווי

הר' יצחק וזוג' מרת סוואנן שיחיו

אלעזרה

*

ולזכות זקנותיהם

מרת מסעודה שתחי

עזאגווי

מרת מרים שתחי

הרוש

*

בברכת כתיבה וחתימה טובה לכל בית ישראל